

Könyvespolc

Kizárás az iskolából és különleges igényű gyerekek

Angliában nemrégiben napvilágot látott egy jelentés *Középiskolai kizárások 1995/1996* címmel, amely kimutatja különböző csoportok felülreprezentáltságát a kizárt gyerekek körében, és tanulmányozza a sikeresebb – kevesebb tanulót kizáró – iskolák és helyi oktatási szervek módszereit. A jelentésből egyebek közt az is kiderül, hogy a kizárt gyerekek ijesztően magas hányada küzd kezeletlen és gyakran fel nem ismert tanulási nehézségekkel. Noha Angliában létezik olyan speciális tanterv, a-melynek alkalmazása elősegíthetné a tanulási nehézségek felismerését, egy vizsgálat szerint azok az iskolások, akiknek érzelmi és magatartás-zavarai vannak, nem feltétlenül kerülnek fel a különleges igényű gyerekek listájára, így sokuk nem is kapja meg azt a segítséget, amiben a tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek részesülnek. Ennek számtalan oka lehet. A magatartás-zavarra különféleképpen reagálunk: a tanárok provokációnak, a szülők árulásnak veszik, de abból is adódhat félreértés, hogy hagyományosan a gyerekek viselkedésének más-más aspektusaival foglalkozunk és az oktatási módszerkészletek is igen sokfélék.

Angliában a magatartászavarok kezelése általában lelki gondozói feladat, míg a tanulási nehézségek a különleges igényű gyerekekkel foglalkozó szakemberek hatáskörébe tartoznak. Ami azután ezeken az elkülönült berkeken belül a problémás gyerekekre vár, azt úgy emlegetik, mint „a rövidebb”, illetve „a hosszabb út” az iskolából való kizárásig. A magatartás-zavaros gyerekeket Angliában szokás jelentős nehézségek árán is benntartani a rendszerben, egészen egy krízisállapot eléréséig, amikor is gyorsan megválnak tőlük. A tanulási nehézségekkel küszködő gyerekek esetében megfontoltabb intézkedésekre van kilátás. A gyakorlatban a lelki gondozói és a különleges igényekre koncentráló tevékenységek olyan összehangolására volna szükség, amely kiküszöböli mindkét terület hiányosságait: a lelki gondozás átsiklását a tanulási gondok fellett, illetve a pedagógia érdektelenségét a lelki problémákkal szemben. Ugyanakkor a már említett jelentés nem hagy kétséget a felől, hogy sok szempontból rendkívül összetett dilemmával állunk szemben. Egy dolog azonban bizonyos: a magatartás-zavarok kezelésében nélkülözhetetlen a szakemberek közti kooperáció – iskolán belül és kívül egyaránt.

Kinek a problémája? Egy szülő gondolatai a kizárásról

A csoportfoglalkozásainkon résztvevő, illetve a hozzánk telefonon forduló szülők közül sokan átérték gyermekük iskolából történő kizárásának traumáját. Ez az esemény rendkívül nehéz helyzetet teremtett számukra, és a családban hosszú távon is súlyos következményekkel járt. Bár az iskola pillanatnyi sikert könyvelhetett el, hiszen megszabadult egy „bajkeverőtől”, a probléma gyökerét egyáltalán nem érintette. Amikor egy gyerek képtelen beilleszkedni, az esetek nagy többségében feltáratlan okok vannak a viselkedés hátterében.

A kizárásról elmondható:

- eredményképpen a gyerek ki-közösítettnek és áldozatnak érzi magát
- főként akkor, ha a gyerek magatartása csak reakció különleges igényeinek kielégítetlenségére, egyáltalán nem vezet célra
- a fellebbezés – még ha sikeres is – nem teszi meg nem történtté az eseményeket

- a szülőket gyakran elfelejtik tájékoztatni a fellebbezés lehetőségéről, de ha mégis, akkor a fellebbezés mikéntje marad tisztázatlanul
- az iskolák könnyen rászoknak erre a problémakezelési módra, és a kisebb gondokat is így „intézik el”
 - túlságosan önkényes és következetlen módszer
 - stigmatizál – nemritkán a gyerek személye ellen intézett nyílt támadás eszközeként veszik igénybe
 - semmibe veszi a gyerekek jogát arra, hogy megfelelő és hatékony oktatásban részesüljenek.

Sok szülő kénytelen felvenni a harcot a helyi hatóság oktatási és szociális osztályain dolgozó különböző szakemberekkel, ami cseppet sem szórakoztatja őket. A tanárok és a szociális munkások nem tudnak – vagy inkább nem akarnak tudni – bizonyos feltételekről, amelyek megléte rossz hatással lehet a gyerek magatartására. Egyes iskolák igyekeznek a nehezen kezelhető gyerekeket is benntartani a „normál” oktatási rendszerben, ám a legtöbbször egy-kettőre kizárják őket.

Mi, felnőttek megbízunk a szakember – mondjuk tanár – ítéletében, és elhisszük neki, hogy a gyerekünket képtelenség tanítani. Csakhogy tapasztalataink szerint az angol iskolákban nem egy rossz, képtelen tanár dolgozik. Szerencsére nincsenek túl sokan, azonban minden tanár elég hatalommal és befolyással rendelkezik ahhoz, hogy pokollá tegye egy gyerek életét. Az iskolák és a bennük alkalmazott oktatási módszerek hatékonyságának rendszeresebb ellenőrzése javíthatna ezen a helyzeten.

Csoportunkban újra és újra hallunk szülőket arról panaszkodni, hogy az iskolában mennyire lekezeltek őket, amikor bementek megbeszélni a kizárás okait. Ez történhetett egészen nyílt vagy burkoltabb formában is – például úgy, hogy alacsonyabb székbe ültették őket, mint a többi jelenlevőt. Számtalanszor előfordul, hogy az iskola büntudatot ébreszt a szülőben, és azt sugallja, hogy egyedül ő a felelős gyermeke elfogadhatatlan viselkedéséért. A „nem megfelelő szülői módszerek” vagy a „diszfunkcionális család” csak kettő a visszatérően elhangzó kifejezések közül. Vajon sejtik-e közben, mit érez egy szülő, ha a gyermeke nem képes a „normális” kerékvágásban haladni? Nos, valószínűleg nem.

Egyetlen gyereket sem szabadna „leírni”, reménytelennek nyilvánítani és a selejtek közé lökni. Az ilyen gyerekeket és családjaikat hónapokig, néha évekig küldözgetik egyik hivatalból a másikba, miközben mindenféle oktatási rendszeren, illetve segítő hálózaton kívül rekednek. A gyerekek megérdemlik és igénylik a felnőttek által biztosítható összes lehetőséget, a-melyek révén a társadalom teljes értékű tagjaivá fejlődhetnek. A szülő élete végéig szülő marad, nem csak gyermeke tankötelezettsége idején és függetlenül attól, hogy mennyire szereti őt és áll mellette jóban-rosszban.

Egy alaposan kidolgozott intézkedéscsomag, gyors beavatkozás, megelőzés, alternatív megoldási módok, de legfőképpen a szülők és az érintett hatóságok közötti kommunikáció minőségének javítása -ezek volnának egy pozitívabb hozzáállás kellékei. A megelőzés sokkal hatásosabb, mint a korrekció. (Children in Scotland. March/Avril)

Philippa Stobbs, (Fogyatékos Gyermek Tanácsa – Council of Disabled Children) és Moira McMillan („Szülők krízisben” – Parents in Crisis) anyagai alapján

Fordította és összeállította:

(O. J.)